

χάριν εὔροισμεν»³. Μεταξὺ δὲ τῶν φυλακισμένων ἦτο καὶ εἷς ἐπίσκοπος ὅστις ἦτο πλέον ἔτοιμος νὰ ἀποκηρύξη τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων : «*Ἐνθα καὶ τινὰ τῶ τῆς ἐπισκοπῆς ιετιμημένον βαθμῶ καταλαβὼν ἐν φρουρᾷ, καὶ τι καὶ ἀνθρώπινον πάσχοντα καὶ λογισμοῖς ἀλλεπαλλήλοις βαλλόμενον καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύοντα νῶτα δοῦναι τοῖς μισοῦσι Θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ὑβρίζουσιν, ἀναλαμβάνει τοῖς λόγοις καὶ ὑπεραποθνήσκειν ἔτοιμον ἀπειρογάζετο Χριστοῦ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ*» — κατὰ τὸν Ἰωάννην. Τὰ αὐτὰ διηγεῖται καὶ ἕτερος βιογράφος, ὁ Θεοφάνης : «*ἀλλὰ καὶ τινὰ ἐπισκοπικῶ τιμώμενον ἀξιώματι, τῇ φρουρᾷ συνταλαιπωρούμενον κατιδὼν, ὀρθοδόξοις λόγοις καὶ εἰσηγήσει τῆς εἰκονομαχικῆς κακοδοξίας πρὸς τὴν ὑγιᾶ καὶ ὀρθὴν τῆς ἐκκλησίας δόξαν ἐπέστρεψε*»⁴. Ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει ἐπίσης καὶ τὴν περίπτωσιν ἰδιώτου τινὸς ὁ ὁποῖος καὶ εἰκονομάχος ἠτοιμάζετο νὰ γίνῃ καὶ τὸν Χριστιανισμὸν νὰ ἀποκηρύξη, λόγῳ τῶν ταλαιπωριῶν τὰς ὁποίας ὑφίστατο ὑπὸ τῶν Ἀράβων : Καὶ τοῦτον ἐπίσης ὁ Ἰωσήφ ἐνεψύχωσε καὶ ἐνεθάρρυνε : «*ἐτέρῳ δὲ ἰδιώτῃ, καὶ διὰ τὸ μὴ φέρειν τὰς ἐκ τοῦ πάσχειν ἀνίας συνθεμένῳ τὸ πᾶν τῆς ἀρρήκτου οἰκονομίας διαπιῶσαι μυστήριον, ἔτι τε τὴν θεόσωμον εἰκόνα καταπαιῆσαι Χριστοῦ, ἀθρόον περιτυχὼν, τί μὲν οὐκ εἶπε τῶν μαλάττειν εἰδότην καὶ λιθίνας ψυχὰς;*».

Ἡ πληροφορία αὕτη περὶ τῆς ὑπὲρ τῶν εἰκόνων δράσεως τοῦ Ἰωσήφ εἰς τὴν Ἀραβοκρατουμένην Κρήτην ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνισχύουν ὅσα ἀνεπτύχθησαν εἰς τὰ «Κρητικὰ Χρονικὰ» περὶ τῆς εἰκονομαχίας ἐν Κρήτῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποτελοῦν ἐνδιαφέρουσαν μαρτυρίαν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ εἰκονομαχία ἐν Βυζαντίῳ δέον νὰ ἐξετασθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐλίδρασιν τοῦ ἀνεικονικοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀράβων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐξέρχεται τῶν ὀρίων τοῦ μικροῦ αὐτοῦ σημειώματος· δι' ἐδῶ εἶναι ἀρκετὸν νὰ διαπιστωθῇ ὅτι ἤδη οἱ βιογράφοι τοῦ Ἰωσήφ, γράφοντες περὶ τὸ τέλος τοῦ 9. ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10. αἰῶνος εἶχον πλήρη συνείδησιν τῆς ἰδιαζούσης καταστάσεως ἐν Κρήτῃ, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν εἰκονομαχίαν περιῆλθεν εἰς τὴν Ἀραβοκρατίαν.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ὄΝΟΜΑΣΙΑΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΑΛΕΒΙΖΙ

Ὁ Στέφανος Ξανθουδίδης εἰς τὴν μελέτην του Ἐπαρχίαι καὶ πόλεις Κρήτης¹, ἔγραψε πολλὰ ἀξιόλογα περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς ἐπαρχίας

³) Patrologia Graeca, 105, 956 κ. ἐξ.

⁴) Papadopoulos - Kerameus A., Monumenta graeca et latina ad historiam Photii patriarchae pertinentia. II. Petropoli 1901, 6 κ. ἐξ.

¹) «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντ. Σπουδῶν» III (1926) σ. 47.

Μαλεβίζι, ἣτις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Κεραμούτσι παλαιὸν Γενουατικὸν ἢ Ἑνετικὸν φρούριον ἀποκαλούμενον Castel Malvesin ἢ Malvicino. Παραθέτει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ De Monacis², φρονοῦντος ὅτι τὸ φρούριον ὠνομάσθη οὕτω διότι ἦτο κακὸς γείτων, δηλ. ἐχθρικώτατον διὰ τοὺς ἐπαναστάτας. Ὁ Ξανθουδίδης φαίνεται ὅτι συμμαρτυρεῖ τὴν γνώμην τοῦ Ἑνετοῦ χρονικογράφου, ἀφοῦ προσάγει πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ἐρμηνείας ταύτης τὸ ἀνάλογον τοῦ ὁμωνύμου φρουρίου, τοῦ κτισθέντος ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κύρη τῶν Ἀθηνῶν παρὰ τὸν Ἀκροκόρινθον «πρὸς διηνεκῆ καὶ ἀκοίμητον αὐστηρὰν παρενόχλησιν» τοῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Σγουροῦ κατεχομένου φρουρίου.

Τὸ παράλληλον τῶν δύο τύπων τοῦ ὀνόματος τοῦ φρουρίου Malvesin ἢ Malvicino καθιστοῦν πολὺ πιθανὴν τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος. Ἐν τούτοις φαίνεται ἀπίθανον ὅτι τὸ φρούριον, ὀνομασθὲν ἀρχικῶς Malvicino, μετέβαλε τὸ ὄνομά του εἰς Malvesin τὸ δὲ ὄνομα Malvesin, ἂν θεωρηθῆ ὡς ἀρχικόν, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐδόθη ὑπὸ τῶν Γενουατῶν ἢ Ἑνετῶν ὡς σημαῖνον τὸν κακὸν γείτονα. Πιστεύω ὅτι τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν δυνάμεθα νὰ εὑρωμεν ὀδηγούμενοι ἐξ αὐτῆς τῆς ὀνομασίας τοῦ παρὰ τὸν Ἀκροκόρινθον ὁμωνύμου φρουρίου. Τοῦτο, φαίνεται, δὲν ὠνομάσθη οὕτω ἐπειδὴ ἀπετέλεσε κακὸν γείτονα διὰ τὸν Ἀκροκόρινθον, ἀλλὰ διότι κατεσκευάσθη τρόπον τινα ὡς ἐκπολιορκητικὴ μηχανὴ τοῦ πανισχύρου φρουρίου. Πράγματι *malveisin* καὶ *malvesin* ὠνομάζοντο κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ὡς διασαφοῦν τὰ παλαιὰ γλωσσάρια³, πολιορκητικαὶ καὶ γενικώτερον πολεμικαὶ μηχαναὶ τοῦ εἴδους τῶν λεγομένων λιθοβόλων (*petrariae*), αἱ ὁποῖαι, μὲ τὴν ἐξαιρετικῶς βλαπτικὴν αὐτῶν δράσιν διὰ τοὺς ἐγγὺς ἐχθροὺς καὶ τὰ τεῖχη, ἦσαν *malī vicini* ἢ ὡς οἱ φράγκοι ἔλεγον *pauvais voisins*. Τὸ ὄνομα τῆς τοιαύτης «ἐλεπόλεως» ἦτο λίαν προσηροσμένον ὡς ὄνομα φρουρίου, οὐσιαστικῶς ἀσκοῦντος ἀνάλογον ρόλον ἔναντι τοῦ ἰσχυροῦ Ἀκροκορίνθου.

Ἐπεὶ διεπιστώθη ἡ προέλευσις τοῦ ὀνόματος τοῦ φρουρίου Malvesin ἢ Malvicino τοῦ Μεγάλου Κύρη τῶν Ἀθηνῶν, δὲν δύναται νὰ τεθῆ ἐν ἀμφιβόλῳ ἢ ἀνάλογος προέλευσις τοῦ κρητικοῦ φρουρίου. Τὸ ὄνομα θὰ ἐδόθη ἢ κατὰ τὴν ἰδρυσίν του, ἢ ὁποῖα φαίνεται νὰ χρονο-

²) Laur. De Monacis, Chronicon, X, σ. 187.

³) Du Cange - Carpentarii, Glossarium manuale ad scriptores mediae et infimae latinitatis, Compendium, Halae 1776: *malveisin* (ἀναφέρεται καὶ χωρίον τοῦ Matthaei Parisini (1216): «*propter petrariam, quae malveisine Gallice nuncupatur, quae cum machinis aliis Franci ante castrum locata, muros acriter crebris ictibus verberabant*».

λογηται εις τα πρωτα ετη της καταλήψεως της Κρήτης υπό των Γενουατών η των Ένετων, η κατά την ανακαίνισιν του φρουρίου κατά την επανάστασιν του 1363⁴. Το όνομα και ένταυθα ητο λίαν προσηρομοσμένον προς τον ρόλον τον όποιον το φρούριον επαιξεν, διότι ως λέγει ό De Monacis «*erat enim propter viciniam et situm loci infestissimum rebellibus*»⁵, και άπεδείχθη πολυ χρησιμον δια την επίβλεψιν της έγγυς του Χάνδακος περιοχής και τον έλεγχον των προς αυτον άγουσών όδών⁶.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ MONFERRATE η MONFORTE

Μεταξύ των φρουρίων τα όποια έκτισαν οι Γενουάται κατά την βραχειαν κατοχήν της νήσου ητο το φρούριον Monferra, Monferrate η Monforte εις το μέσον της επαρχίας Σητείας παρά το σημερινόν χωρίον Κρυγιά¹, γνωστόν σήμερα με το όνομα Ψηλό Καστέλλι. Το

⁴ De Monacis, αυτόθι: «*cum audiverunt provisores, reparari facere Castrum Malvicini...*»

⁵) Ίσως ό χρονογράφος δια της φράσεώς του δέν υπαινίσσεται έτυμολογικήν έρμηνείαν του όνόματος του φρουρίου, άλλ' αναφέρεται εις την τότε συγκεκριμένην περίστασιν.

⁶) Έκθέτω ένταυθα περιληπτικώς μίαν άλλην δυνατήν έρμηνείαν του όνόματος του φρουρίου Malvesin. Είναι γνωστόν ότι ό Γενουάτης Enrico Pescatori ένήργησε τας πειρατικές του επχειρήσεις με πληρώματα σύμμικτα τα όποια άπετέλεσαν Siciliani, Provenzali, Spagnuoli και Lombardi. Από τους τελευταίους προήλθεν η παλαιότερα όνομασία του φρουρίου Μυλοποτάμου: Castel dei Longobardi η Lombardi. Τόσον ό άμεσος κατά το έτος 1206 αντιπερισπασμός του Pietro Zani, δόγη της Βενετίας, εις το πειρατικόν πραξικόπημα του Γενουάτου, ως και αι ευρυτέρας κλίμακος επχειρήσεις αι καταλήξασαι εις την ανάκτησιν της νήσου υπό των Ένετων, δι' αναλόγου μισθοφορας έγέγοντο, κυρίως δε δια πληρωμάτων και μισθοφόρων εκ Lombardi και Romagna. Οι τελευταίοι κατά το πλείστον προήρχοντο εκ των κυρίων κέντρων της Romania, το Napoli (Ναύπλιον) και την Malvasia (Μονεμβασίαν). Οι Malvesi (άκουόμενοι και ως Malvesini και Malvasioti) και εις τα κατόπιν έτη ένεφανίσθησαν ως μισθοφόροι και δέν θα άπεκλείετο έξ αυτών να προήλθε το όνομα του φρουρίου Malvesin. Γνωσταί οίκογένειαι της Ρεθύμνης και του Χάνδακος προήλθον εκ τοιούτων μισθοφόρων άκουόμεναι ως Lombardi εις το Ρέθυμνον και Malvezzi εις τον Χάνδακα (έκκλησία παρά την Ώρσιαν Πύλην ητο γνωστή ως Άγιος Νικόλαος Μαλβέζι: Gerola, Topografia delle Chiese d. Città di Candia, «Bessarione» 1918, σ. 60 ανατύπου). Όπως δήποτε η εκ των Malvesi η Malvesini προέλευσις του όνόματος του φρουρίου δύναται να θεωρηθῃ ως όλιγώτερον πιθανή.

¹) Ξανθοουδίδης, αυτόθι σ. 36. Περὶ του φρουρίου ως Γενουατικού, ό Gerola, Domin. Genov. και Mon. Veneti, I, 94· περι της ιστορίας και μορφῆς του, αυτόθι σ. 285. Έκτός του ότι το φρούριον αναφέρεται υπό των χρονογράφων μεταξύ των υπό των Γενουατών ίδρυθέντων φρουρίων, υπάρχει η